
У КРАЇНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА СПРАВА В ПОДІЯХ

УДК 82-94

П'ЯТА МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «УКРАЇНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДИСТИКА»

Владислав Муха

*Інститут енциклопедичних досліджень НАН України,
Київ, Україна*

Енциклопедистика – порівняно молода галузь науки в Україні, хоча ми можемо похвалитися столітньою історією створення власне українських енциклопедій новітнього часу. Видання двох томів енциклопедичного довідника «Украинский народ в его прошлом и настоящем» у 1914–1916 роках, до створення якого було залучено визначні наукові й літературні сили обох частин тогочасної України, яскраве свідчення цього. Федір Вовк, Михайло Грушевський, Петро Єфименко, Максим Ковалевський, Агатангел Кримський, Володимир Охримович, Степан Рудницький, Олександр Русов, Степан Томашівський, Михайло Туган-Барановський – далеко не повний список укладачів та авторів цього довідника.

В усі часи – від створення перших старогрецьких енциклопедичних праць, а особливо після появи підготовленої під керівництвом Д. Дідро і Ж.-Л. д'Аламбера 35-томної «Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers» («Енциклопедія, або Тлумачний словник наук, мистецтв і ремесел») у Парижі в 1751–80 роках – до найдовершеніших енциклопедій сучасності, зокрема «Encyclopaedia Britannica», енциклопедичні видання вважали й продовжують вважати еталонними. Вони виконують роль безперечного авторитету з будь-яких питань в усіх відомих на сьогодні галузях знань. Знайшлося багато охочих скористатися цим: автори почали маркувати свої видання як енциклопедичні. Видавництва України щороку випускають понад 100 найменувань книжкової продукції, які позначено як енциклопедії чи енциклопедичні словники (довід-

ники). А втім, за змістом, структурою, наповненням, жанровими особливостями ці видання не завжди відповідають заявленому в заголовку типу – «енциклопедія». Звичайно, це не може не викликати занепокоєння вчених-енциклопедистів. Таку ситуацію пояснює, зокрема, й загальний сьогоднішній стан у науковій сфері України.

Щоб систематично ознайомлювати наукову громадськість з найновішими досягненнями теоретичної та практичної енциклопедистики, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України в 2008 році започаткував проведення міжнародних наукових конференцій «Українська енциклопедистика»¹.

Від 27 листопада до 1 грудня 2017 року проведено П'яту міжнародну наукову конференцію «Українська енциклопедистика». Її було організовано у форматі інтернет-конференції (веб-сайт конференції: <http://ue.encyclopedia.kiev.ua>) і присвячено питанням регіональної енциклопедистики, серед них:

- регіональні (універсальні, тематичні, галузеві, персональні) та краснзнавчі енциклопедичні видання як джерело інформації національної ваги: роль і значення для інтелектуального й духовного розвитку країни;
- засади, принципи й методи створення регіональних енциклопедій;
- типи українських регіональних енциклопедій: спрямування, особливості представлення форми і змісту тощо;
- світова енциклопедистика в регіональному зрізі;
- електронні регіональні енциклопедії та словники;
- мова і стиль енциклопедичних видань.

Обговорення обмеженої тематики сприяло більш тісній співпраці і глибшому зануренню в наукові проблеми. Серед тих, хто зголосився взяти участь в обговоренні зазначених вище тем, були: фахівці з бібліотечної справи – Т. Добко та О. Дуднік (Національна бібліотека України імені В. Вернадського), В. Соколов (Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого), М. Федорова (Полтавська Обласна універсальна наукова бібліотека імені І. Котляревського), Л. Саєнко (Одеська національна наукова бібліотека), з історичних наук – Т. Нагайко (Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди), А. Авраменко (науково-дослідний центр Краснодарської регіональної організації «Співдружність Кубань–Україна»), з шевченкознавства – І. Марцінковський (Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова), енциклопедичної справи – М. Михайличенко (редакція «Енциклопедії Бердянська»), М. Железняк, О. Іщенко, В. Муха, О. Савченко, С. Очеретянко (Інститут енциклопедичних досліджень НАН України) та ін.

Запропоновані доповіді виявилися глибокими й актуальними. Наприклад, велике зацікавлення викликала розвідка Т. Добко та О. Дудніка «Біобібліографічні посібники з історії національно-визвольних змагань українського народу (1917–1921 рр.) як джерело енциклопедичних досліджень», у якій автори запро-

¹ Железняк М. Українська енциклопедистика: регіональний аспект // Українська енциклопедистика. Регіональний аспект: Матеріали П'ятої міжнародної наукової конференції «Українська енциклопедистика» / За ред. М. Железняка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2017. 5–6.

понували багатий фактичний матеріал для укладачів різних за жанром та регіональним охопленням енциклопедичних видань. Захоплюючим і важливим своїм фактажем виявилось дослідження А. Авраменка про історичні атласи – «Історичний атлас як тип енциклопедичного видання (деякі спостереження та пропозиції)», яке, між іншим, отримало справедливі запитання щодо кореляційних (і не лише) зв'язків між атласами й енциклопедіями. Цікаве поєднання регіональної енциклопедії з персональною, яку присвячено Тарасу Шевченку (йдеться про «Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини») представлено в доповіді І. Марцінковського. Переконливими в своїх судженнях були О. Савченко, В. Муха і С. Очеретянко у висвітленні питань створення енциклопедичного продукту в сучасній Україні, беручи до уваги особливості державної політики у сфері книгодрукування. Варто відзначити ґрунтовну доповідь В. Соколова про створення енциклопедій бібліотечної справи, зокрема й регіонального характеру, що представляють Харківщину («Створення регіональних енциклопедій з бібліотечної справи як важливий напрям розвитку бібліотечної політики регіонів»). Між іншим, саме ця доповідь виявилася найбільш популярною – її переглянула найбільша кількість відвідувачів (71 особа) сайту конференції.

Загалом відповідно до служби Google Analytics сайт конференції за час її проведення відвідало 108 осіб (з них 93,4 % з України, 2,9 % зі США, 1,7 % з Нідерландів, 0,8 % з Перу, 0,8 % з Росії, 0,4 % з Польщі).

Загалом від учасників конференції можна було дізнатися про багато регіональних енциклопедій та їхні особливості. Це і «Енциклопедія Бердянська», і окремі енциклопедично-довідкові видання Полтавщини, Одещини тощо. В окремих аналітичних дослідженнях було згадано й низку інших регіональних видань.

У вітальному й заключному слові директор Інституту енциклопедичних досліджень НАН України М. Железняк наголошував на тому, що конференції «Українська енциклопедистика» слугують своєрідним майданчиком, де мають змогу висловитися і творці енциклопедій, і дослідники їх, і користувачі, для яких вони – надійне джерело інформації. На них обговорюють питання теорії та практики енциклопедистики, історії енциклопедичної справи у світі та Україні, дискутують про теоретичні засади створення енциклопедій різного типу (універсальних, галузевих, регіональних), узагальнюють історичний досвід та окреслюють сучасні тенденції української й світової енциклопедистики. Було акцентовано, що у цьогорічному заході взяли участь як постійні учасники, так і науковці, які вперше на конференції, що загалом свідчить про розширення плеяди дослідників у галузі енциклопедистики.

5th INTERNATIONAL SCIENCE CONFERENCE «ENCYCLOPEDIA SCIENCE AND PUBLISHING IN UKRAINE»

Vladyslav Mukha
*NASU Institute of Encyclopedic Research,
Kyiv, Ukraine*